

Трансформація та модернізація країн Східної та Центральної Європи

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)
сГалузь знань	C - соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносин
Спеціальність	C5 Соціологія
Освітня програма	Соціологія
Статус дисципліни	Вибіркова
Форма навчання	очна(денна)
Рік підготовки, семестр	2 курс, 1 семестр
Обсяг дисципліни	4 кредити ЕКТС/120 годин: лекції – 16 год., семінарські заняття – 30 год., СРС - 74 год.
Семестровий контроль/ контрольні заходи	МКР, Залік
Розклад занять	https://schedule.kpi.ua/
Мова викладання	Українська
Інформація про керівника курсу / викладачів	Лектори: кандидат політичних наук, доцент, Багінський Андрій Владиславович, e-mail: andrei.baginsky@gmail.com Семінарські: кандидат політичних наук, доцент, Багінський Андрій Владиславович, e-mail: andrei.baginsky@gmail.com
Розміщення курсу	Гугл класрум

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Предмет кредитного модуля – особливості трансформації та модернізації східно- та центральноєвропейських суспільств. Міждисциплінарні зв'язки: «Трансформація та модернізація країн Східної та Центральної Європи» пов'язаний з соціологічним та порівняльним аналізом сучасних країн, виявленням соціальних процесів, які відбуваються у даних суспільствах, застосуванням загальних моделей методології дослідження та виокремлення окремих кейсів соціально-політичного розвитку країн регіону.

Знання, набуті аспірантами під час **засвоєння** курсу допоможуть глибинно та детально аналізувати соціальні передумови та наслідки розвитку регіону, прогнозувати тенденції модернізації, трансформації, демократизації суспільств, до яких належить і Україна.

Після засвоєння кредитного модуля аспіранти мають продемонструвати такі результати навчання:

ЗНАННЯ:

- методології компаративних досліджень в соціології;
- теорій модерну та модернізації суспільств в європейському контексті;
- теорій демократичної трансформації суспільства;
- типологій та соціальних факторів модернізації політичних режимів Східної та Центральної Європи.

уміння:

- застосовувати соціологічні методи крос-національних та крос-культурних досліджень;
- використовувати методологію багатовимірного соціологічного аналізу європейських суспільств;
- прогнозувати особливості розвитку держав Центрально-східноєвропейського регіону;

досвід:

- порівняння соціальних факторів розвитку України та інших держав регіону;
- виявлення та застосування індикаторів демократичності певного політичного режиму;
- створення власної універсальної дослідницької моделі аналізу європейських суспільств.

Згідно з освітньо-науковою програмою, засвоєння кредитного модуля сприяє підсиленню таких компетенцій та програмних результатів навчання:

- здатність працювати в міжнародному контексті (ЗК 03);
- здатність ініціювати та реалізовувати інноваційні комплексні проекти у сфері соціології та дотичні до неї міждисциплінарні проекти, лідерство під час їхньої реалізації (ФК 06);
- здатність аналізувати та оцінювати сучасний стан, тенденції розвитку соціології (ФК 07);
- здатність використовувати поняття та положення релевантних соціологічних теорій (історичної соціології модернів, модернізацій та розвитку) у дослідницькій діяльності (ФК 08);
- здатність до наукової комунікації в академічному середовищі, як вітчизняному так і міжнародному (з урахуванням євроінтеграційних зусиль України), налагодження співпраці з релевантними інституціями та організаціями (ФК 09);
- застосовувати теорії та концепції історичної соціології до дослідження соціальних змін в Україні та світі у контексті конфліктів модернів та модернізацій (ПРН 10);
- критично використовувати в своїх дослідженнях та розробляти концептуалізації модернів, модернізацій та розвитку і врегулювання конфліктів в контексті соціальних змін та трансформацій (ПРН 12).

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Навчальна дисципліна належить до циклу вибіркових дисциплін професійної підготовки. Даний курс спирається на знання студентів з навчальних дисциплін нормативної підготовки. Кредитний модуль має за мету засвоєння аспірантами знань про особливості трансформації та модернізації країн Східної та Центральної Європи.

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Європа у контексті регіонального розвитку.

Тема 2. Теоретичні підвалини дослідження європейських трансформацій.

Тема 9. Україна та концептуальний вимір модернізації.

Лекційні заняття.

Лекція 1: Європа у контексті регіонального розвитку.

Основні питання: Класифікація теорій регіонального розвитку. Регіональна історія та економічна географія як підвалини теорій регіонального розвитку. Регіоналізм та регіоналізація Європи. «Жорстка» та «м'яка» парадигма теорій регіонального розвитку. Концепція «дифузії інновацій» Т. Хагерстранда. «Європа регіонів» та «Європа вітчизн». Федералізм проти функціоналізму. Чотири особливості функціоналізму. Ф. Шміттер про регіональну інтеграцію. Три узагальнення європейської інтеграції: «Європа різних швидкостей», «Європа a la carte», «Європа концентричних кіл».

СРС: Хартія місцевого самоврядування та Декларація про регіоналізм. Європейський проект А. Спінеллі.

Література: Баз.: 1, 4; Дод.: 4, 7.

Лекція 2: Теоретичні підвалини дослідження європейських трансформацій.

Основні питання: С. Роккан. Концептуальна карта Європи. «Пояс міст». «Європейське поле» у термінах теорії поля П. Бурд'є. Ринкова, політична та правова сфери поля. Неофункціоналізм та новий інституціоналізм у європейських студіях.

СРС: «Funnel of Causality» як метод дослідження різних вимірів соціального та політичного часу.

Література: Баз.: 1, 2; Дод.: 2, 6.

Поняття та концепції Центральної та Східної Європи.

Основні питання: Багатоплановість теоретичного розуміння європейського регіону. Східна Європа у дискурсі орієнтації та європеїзації. М. Кундера «Вкрадений Захід або трагедія Центральної Європи». Центральна Європа як ідеологічний феномен. Дж.Х. Маккіндер про поняття «хартленду». Регіон у цивілізаційній моделі С. Хантінгтона.

СРС: Поняття «Центрально-Східної Європи» в межах Версальської системи

Література: Баз.: 1, 4; Дод.: 4, 17.

Лекція 3: Трансформація соціально-політичного простору Європи.

Основні питання: Social space versus Political Space. Глобальний, регіональний, інституціональний та рефлексивний аспект політичного простору Європи. Європейський політичний простір: наднаціональний чи транснаціональний? «Дефіцит демократії» Ю. Хабермаса. Відносини «ядро-периферія». Л.Хуге, Г. Маркс «Багаторівневе управління та європейська інтеграція». Федералістський та функціоналістський типи структурування політичних просторів. Транснаціональні сфери («кишені»). Центральна та Східна Європа у контексті євроінтеграції та євроскептицизму.

СРС: Європеїзація як процес структурування європейського транснаціонального простору (Джонс, Кларк, 2010).

Література: Баз.: 1, 4; Дод.: 7, 22, 25.

Лекція 4: Траєкторії розвитку Центральної та Східної Європи.

Основні питання: Докомуністичний, комуністичний та посткомуністичний стан суспільств регіону.

СРСР та країни Центральної та Східної Європи: причини, початок та хід трансформацій. Революції 1989-1990 рр.. Трансформація через запозичення: умови реалізації та межі можливого. Від державного соціалізму до транснаціонального капіталізму. Соціальні змін в ЦСЄ в контексті теорій П. Бурд'є.

СРС: Феномен «оксамитових революцій».

Література: Баз.: 1, 4; Дод.: 1, 3, 9.

Лекція 5: Трансформація соціальних класів та соціальних груп регіону.

Основні питання: Центральноєвропейська інтелігенція і буржуазія: особливості взаємодії.

Економічна буржуазія та культурна буржуазія. «Прискорення модернізації» як анти буржуазний проект центральноєвропейської інтелігенції. Взаємодія технократів, менеджерів та інтелігенції. Висхідна та низхідна соціальна мобільність серед посткомуністичних еліт. Форми власності та стратегії приватизації.

СРС: «Капіталізм без капіталістів» у посткомуністичних умовах.

Література: Баз.: 2, 3; Дод.: 7, 8, 9.

Лекція 6: Демократизація політичних режимів ЦСЄ.

Основні питання: Структурні та акторні теорії демократизації. Хвилі демократизації С.

Хантінгтона. Класифікації політичних режимів та індекси демократії. Феномен гібридних політичних режимів. «Ресурсне прокляття» як фактор динаміки демократизації. Рейтингові та експертні соціологічні інструменти для порівняльного аналізу трансформацій. Структурні та процедурні

фактори режимних трансформацій. Демократії, автократії та «сіра зона»: аналіз прикладів посткомуністичних країн.

СРС: Дж. Раггі. «Євросоюз як мультиперспективна політія».

Література: Баз.: 2, 5; Дод.: 5, 10, 12, 20, 28.

Лекція 7: Конструювання європейської ідентичності.

Основні питання: Пошук консолідуючих символів ЄС. «Manifesto for re-building Europe» як пошук європейських інтелектуалів. Європеїзм та проблема національної ідентичності. «Революція свідомості» у польській ретроспективі. Дискусії словацької інтелігенції про «ніжну революцію». Вацлав Гавел і проблема «чеського абсурдизму». Роль творчої інтелігенції у політичному житті Словенії.

СРС: Національні міфи та європейські бренди у культурно-символічній політиці центрально- та східноєвропейських держав.

Література: Баз.: 2, 3; Дод.: 2, 15.

Лекція 8: Україна та концептуальний вимір модернізації.

Основні питання: Особливості трансформаційних процесів у працях Н. Паніної. Є. Головаха про модернізацію та зміну системи цінностей в українському суспільстві. Держава, що сприяє розвитку як передумова модернізації в Україні в контексті досліджень П. Кутуєва. Трудові орієнтації населення та виробничий сектор. Ринок праці та інновації. Науково-технічний розвиток у динаміці економічних циклів. Порівняння модернізаційного потенціалу економіки України та країн ЦСЄ. Громадянська активність і політична участь та патронажно-клієнтарна система влади.

СРС: Україна в рейтингах демократизації.

Література: Баз.: 1, 2, 3; Дод.: 3, 19.

Семінарські заняття

Семінарське заняття 1: Теоретичні аспекти дослідження європейських трансформацій.

Основні питання: Класифікація теорій регіонального розвитку. Регіональна історія та економічна географія як підвалини теорій регіонального розвитку. Регіоналізм та регіоналізація Європи. «Жорстка» та «м'яка» парадигма теорій регіонального розвитку. Концепція «дифузії інновацій» Т. Хагерстранда.

СРС: «Європа регіонів» та «Європа вітчизн».

Література: Баз.: 1, 4; Дод.: 4, 7.

Семінарське заняття 2: Сутність та поняття Центральної та Східної Європи.

Основні питання: Багатоплановість теоретичного розуміння європейського регіону. Східна Європа у дискурсі орієнтації та європеїзації. М. Кундера «Вкрадений Захід або трагедія Центральної Європи». Центральна Європа як ідеологічний феномен. Дж. Х. Маккіндер про поняття «хартленду». Поняття «Центрально-Східної Європи» в межах Версальської системи.

СРС: Регіон у цивілізаційній моделі С. Хантінгтона.

Література: Баз.: 1, 4; Дод.: 4, 17.

Семінарське заняття 3-4: ЦСЄ та трансформація європейського простору.

Основні питання: Social space versus Political Space. Глобальний, регіональний, інституціональний та рефлексивний аспект політичного простору Європи. Європейський політичний простір: наднаціональний чи транснаціональний? «Дефіцит демократії» Ю. Хабермаса. Відносини «ядро-периферія».

СРС: Європеїзація як процес структурування європейського транснаціонального простору (Джонс, Кларк, 2010).

Література: Баз.: 1, 4; Дод.: 25.

Семінарське заняття 5-6: Соціальні групи та правлячі класи в процесі модернізації та трансформації регіону.

Основні питання: Взаємодія технократів, менеджерів та інтелігенції. Висхідна та низхідна соціальна мобільність серед посткомуністичних еліт. Форми власності та стратегії приватизації. Центральноєвропейська інтелігенція і буржуазія: особливості взаємодії. Економічна буржуазія та

культурна буржуазія. «Прискорення модернізації» як анти буржуазний проект центральноєвропейської інтелігенції.

СРС: «Капіталізм без капіталістів» у посткомуністичних умовах.

Література: Баз.: 1, 4; Дод.: 7, 8, 9.

Семінарське заняття 7-8: Трансформація та демократизація політичних режимів.

Основні питання: Структурні та акторні теорії демократизації. Хвилі демократизації С. Хантінгтона. Класифікації політичних режимів та індекси демократії. Феномен гібридних політичних режимів.

СРС: «Ресурсне прокляття» як фактор динаміки демократизації.

Література: Баз.: 1, 4; Дод.: 1, 9, 16.

Семінарське заняття 9-10: Євроінтеграція та євроскептицизм як тенденції розвитку соціального простору регіону.

Основні питання: Л.Хуге, Г. Маркс «Багаторівневе управління та європейська інтеграція». Федералістський та функціоналістський типи структурування політичних просторів. Транснаціональні сфери («кишені»).

СРС: Дж. Раггі. «Євросоюз як мультиперспективна політія».

Література: Баз.: 1, 4; Дод.: 22, 24, 26.

Семінарське заняття 11-12: Європейська ідентичність у контексті соціального конструктивізму.

Основні питання: Пошук консолідуючих символів ЄС. «Manifesto for re-building Europe» як пошук європейських інтелектуалів. Національні міфи та європейські бренди у культурно-символічній політиці центрально- та східноєвропейських держав.

СРС: Україна та європейська ідентичність.

Література: Баз.: 1, 4; Дод.: 2, 15.

Семінарське заняття 13: Модернізація і трансформація України в межах розвитку центрально та східноєвропейського регіону.

Основні питання: Особливості трансформаційних процесів у працях Н. Паніної. Є.Головаха про модернізацію та зміну системи цінностей в українському суспільстві. Держава, що сприяє розвитку як передумова модернізації в Україні в контексті досліджень П. Кутуєва.

Література: Баз.: 1, 4; Дод.: 3, 5, 27.

Семінарське заняття 14: Перспективи та моделі розвитку країн ЦСЄ.

Основні питання: Регіональні союзи та стратегічне співробітництво. «Східне партнерство»: переваги і недоліки. Перспективи Балто-Чорноморської політичної системи.

СРС: Роль України в політичних процесах ЦСЄ.

Література: Баз.: 2, 3; Дод.: 23, 25, 27.

Семінарське заняття 15. Модульна контрольна робота

6. Самостійна робота студента

Самостійна робота здобувача включає:

підготовка до аудиторних занять – 64 год;

підготовка до модульної контрольної роботи – 4 год;

підготовка до заліку – 6 год.

Загалом – 74 год.

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Відвідування занять

Відвідування лекційних і семінарських занять є бажаним.

Пропущені контрольні заходи оцінювання

Пропущену контрольну роботу можна написати повторно, але до моменту проставлення проміжної атестації з урахуванням часу, необхідного викладачу для перевірки роботи.

Студенти мають можливість підняти будь-яке питання, яке стосується процедури контрольних заходів та очікувати, що воно буде розглянуто згідно із наперед визначеними процедурами.

Процедура оскарження результатів контрольних заходів оцінювання

Для оскарження контрольних заходів студент має подати заяву, у якій має бути вказана причина оскарження, наведені факти упередженості викладача. Викладач повинен обговорити дану заяву зі студентом особисто на консультації. В разі відсутності порозуміння щодо результату контрольного заходу, формується комісія з викладачів кафедри, яка оцінює процедуру проведення контрольного заходу та претензії студента. Комісія може вирішити провести контрольний захід повторно, або відхилити заяву. Рішення комісії є остаточним та оскарженню не підлягає.

Політика університету

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>. 3

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Політика використання штучного інтелекту

Політика використання штучного інтелекту та її принципи регламентуються наказом «Політика використання штучного інтелекту для академічної діяльності в КПІ ім. Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://osvita.kpi.ua/node/1225>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: МКР

Календарний контроль: 1а та 2а атестації

Семестровий контроль: залік

1. Рейтинг студента з навчальної дисципліни складається з балів, що він отримує за:

- виконання модульної контрольної роботи;
- робота на семінарських заняттях

2. Критерії нарахування балів.

2.1. Модульна контрольна робота оцінюється в 30 балів.

Контрольне завдання цієї роботи складається з трьох питань з переліку, що наданий у Додатку А. Кожне із запитань оцінюється у 10 балів:

- «відмінно» – повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) – 9-10 балів;
- «добре» – достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації), або повна відповідь з незначними неточностями – 7-8 балів;

– «задовільно» – неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації) та незначні помилки – 6 балів;

– «незадовільно» – відповідь не відповідає вимогам на «задовільно» – 0 балів.

2.2. Робота на семінарських заняттях оцінюється із 5 балів.

Максимальна кількість балів на всіх практичних заняттях дорівнює $\text{гсем} = 5 \text{ балів} * 14 = 70 \text{ балів}$.

Критерії оцінювання:

– «відмінно» – творчий підхід до розкриття проблеми – 5 балів;

– «добре» – глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція – 4 бали;

– «задовільно» – обґрунтоване розкриття проблеми з певними недоліками – 3 бали;

– «незадовільно» – завдання не виконане, – 0 балів.

2.3. Заохочувальні бали

Всього 5 балів за такі види робіт:

– за науково-дослідницьку діяльність (участь у конференціях, конкурсах студентських робіт, публікації);

– участь у факультетських олімпіадах з дисципліни та всеукраїнських олімпіадах.

Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни доводиться до здобувачів на заліку під час заліково-екзаменаційної сесії.

Здобувачі, які мають рейтингову оцінку 60 і більше балів, отримують відповідну до набраного рейтингу оцінку без додаткових випробувань.

Зі здобувачами, які мають рейтингову оцінку менше 60 балів, а також з тими здобувачами, хто бажає підвищити свою рейтингову оцінку, викладач проводить семестровий контроль у вигляді залікової контрольної роботи або співбесіди.

3. Залік.

Ваговий бал – 100.

Залік передбачає відповідь студента на два питання. Питання є різними за змістом, відповідають тематиці лекцій, семінарів, самостійної роботи, питань з самоконтролю.

Критерії оцінювання:

- 48-50 балів - студент демонструє глибоке знання змісту питання, здатність до системного аналізу його основних аспектів; вільно й коректно використовує наукові поняття та терміни, формулює логічні, аргументовані висновки, виявляє власну обґрунтовану позицію щодо дискусійних аспектів питання;
- 43-47 балів - студент демонструє дуже добрий рівень засвоєння матеріалу з питання, добре орієнтується в його основних аспектах, здатний до аналізу та узагальнення; можливі поодинокі неточності у формулюваннях або прикладах, які не впливають суттєво на загальний рівень відповіді;
- 38-42 бали - студент демонструє достатньо повне розуміння змісту питання. Використовує базову наукову термінологію, однак аналіз є переважно описовим; висновки сформульовані, але не завжди достатньо аргументовані;
- 33-37 балів - студент демонструє загальне розуміння змісту питання, але відповідь містить помітні неточності у визначеннях, прикладах або логіці викладу; застосування наукової термінології є обмеженим, аналітична складова виражена слабо;

- 30-32 бали - студент демонструє фрагментарні знання з питання, орієнтується лише в окремих ключових поняттях; відповідь неповна, поверхова, висновки недостатньо обґрунтовані або відсутні;
- 0-29 балів - студент не орієнтується у ключових поняттях і змісті питання, демонструє поверхові або хаотичні знання; відсутні аналітичне мислення та вміння застосовувати отримані знання; відповідь нелогічна, неповна або відсутня.

Умови позитивної проміжної атестації:

Для отримання «зараховано» з першої проміжної атестації студент повинен мати не менше ніж 10 балів, для отримання «зараховано» з другої проміжної атестації студент повинен мати не менше ніж 20 балів.

Умови допуску до заліку:

Умовою допуску студента до заліку є зарахування модульної контрольної роботи.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Рейтингова оцінка здобувача (бали)	Університетська шкала оцінок рівня здобутих компетентностей (результатів навчання)
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно

Можливі відмітки у відомості семестрового контролю:

Не допущено	Невиконання умов допуску до семестрового контролю
Усунено	Порушення принципів академічної доброчесності або морально-етичних норм поведінки
Не з'явився	Здобувач, був допущений, але не з'явився на залік

Перегляд рейтингової системи оцінювання впродовж семестру

Перегляд РСО може здійснюватися за вмотивованою заявою здобувача, що вивчає ОК, органу студентського самоврядування або профспілкового комітету студентів, поданою на ім'я завідувача забезпечуючої кафедри. Процедура перегляду визначена у розділі 7 Положення про систему оцінювання результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pologennia_RSO_2025.pdf

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації аспірантам

Готуючись до практичного заняття аспірант має обов'язково опрацювати лекційний матеріал певної теми, бажано ознайомитись з додатковими ресурсами в мережі. При виникненні питань, виявленні незрозумілої інформації необхідно обов'язково обговорити їх з

викладачем. На семінарському занятті аспірант не повинен залишатись пасивним спостерігачем, а активно включатись у обговорення питання. Якщо ж аспірант не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати виступаючих, і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття.

Неформальні дистанційні та онлайн курси

За бажанням здобувача, в умовах, що не сприяють регулярному відвідуванню занять, допускається вивчення окремих змістовних частин дисципліни в асинхронному режимі, зокрема через опанування дистанційних курсів та інших форм неформального навчання. Для врахування в рейтинговій системі оцінювання балів за такі курси, вони мають змістовно відповідати певним темам силабусу, а їх проходження узгоджене з викладачем дисципліни. На підтвердження проходження неформального навчання студент має надати відповідний документ (сертифікат) із зазначенням назви курсів та їх обсягу в годинах. Визнання результатів неформальної освіти відбувається у порядку визначеному у відповідному Положенні КПІ ім. Ігоря Сікорського: <https://osvita.kpi.ua/node/179>

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено кандидатом політичних наук, доцентом, доцентом кафедри соціології Багінським Андрієм Владиславовичем,

Ухвалено кафедрою соціології (протокол № 16 від 23.06.2026)

Погоджено Методичною комісією факультету соціології і права (протокол № 7 від 30.06.2026)

Питання до модульної контрольної роботи

1. Структурні та процедурні фактори режимних трансформацій.
2. Демократії, автократії та «сіра зона»: аналіз прикладів посткомуністичних країн.
3. Л.Хуге, Г. Маркс «Багаторівневе управління та європейська інтеграція».
4. Транснаціональні сфери («кишені»).
5. Пошук консолідуючих символів ЄС.
6. «Manifesto for re-building Europe» як пошук європейських інтелектуалів.
7. Особливості трансформаційних процесів у працях Н. Паніної.
8. Є.Головаха про модернізацію та зміну системи цінностей в українському суспільстві.
9. Держава, що сприяє розвитку як передумова модернізації в Україні в контексті досліджень П. Кутуєва.
10. Трудові орієнтації східноєвропейського населення та виробничий сектор країн регіону.
11. Ринок праці та інновації. Науково-технічний розвиток країн ЦСЄ у динаміці економічних циклів.
12. Порівняння модернізаційного потенціалу економіки України та країн ЦСЄ.
13. Громадянська активність і політична участь та патронажно-клієнтарна система влади.
14. Політизація соціуму versus Соціалізація політики.
15. Ерозія та еволюція політичних інститутів ЦСЄ.

Питання на залік

1. Класифікація теорій регіонального розвитку.
2. Регіональна історія та економічна географія як підвалини теорій регіонального розвитку.
3. Регіоналізм та регіоналізація Європи.
4. «Жорстка» та «м'яка» парадигма теорій регіонального розвитку.
5. Концепція «дифузії інновацій» Т. Хагерстранда.
6. Федералістський та функціоналістський типи структурування політичних просторів..
7. Чотири особливості функціоналізму.
8. Ф. Шміттер про регіональну інтеграцію.
9. Три узагальнення європейської інтеграції: «Європа різних швидкостей», «Європа a la carte», «Європа концентричних кіл».
10. С. Роккан. Концептуальна карта Європи. «Пояс міст».
11. «Європейське поле» у термінах теорії поля П. Бурд'є.
12. Ринкова, політична та правова сфери поля П. Бурд'є.
13. Неофункціоналізм та новий інституціоналізм у європейських студіях.
14. Багатоплановість теоретичного розуміння європейського регіону.
15. Східна Європа у дискурсі орієнтації та європеїзації.
16. М. Кундера «Вкрадений Захід або трагедія Центральної Європи».
17. Центральна Європа як ідеологічний феномен.
18. Дж.Х Маккіндер про поняття «хартленду».
19. Регіон у цивілізаційній моделі С. Хантінгтона.
20. Social space versus Political Space.
21. Глобальний, регіональний, інституціональний та рефлексивний аспект політичного простору Європи.
22. Європейський політичний простір: наднаціональний чи транснаціональний?
23. «Дефіцит демократії» Ю. Хабермаса.
24. Відносини «ядро-периферія».
25. Докомуністичний, комуністичний та посткомуністичний стан суспільств регіону.
26. Соціальні змін в ЦСЄ в контексті теорій П. Бурд'є.
27. Теорії пристосування траєкторій та path-dependent.
28. СРСР та країни Центральної та Східної Європи: причини, початок та хід трансформацій.
29. «Оксамитові революції» 1989-1990 рр..
30. Трансформація через запозичення: умови реалізації та межі можливого.
31. Від державного соціалізму до транснаціонального капіталізму.
32. Формування багатопартійності та «круглий стіл» у Польщі.
33. Трансформаційний процес в Угорщині.
34. Грудневі події в Румунії: революція чи путч?
35. Політичні партії в процесі реформ у Словаччині.
36. Хорватія та європейські структури.
37. Євроінтеграція Болгарії.
38. Європеїзм та проблема національної ідентичності.
39. «Революція свідомості» у польській ретроспективі.
40. Дискусії словацької інтелігенції про «ніжну революцію».
41. Вацлав Гавел і проблема «чеського абсурдизму».
42. Роль творчої інтелігенції у політичному житті Словенії.
43. Центральноєвропейська інтелігенція і буржуазія: особливості взаємодії.

- 44. Економічна буржуазія та культурна буржуазія.
- 45. «Прискорення модернізації» як анти буржуазний проект центральноєвропейської інтелігенції.
- 46. Структурні та акторні теорії демократизації.
- 47. Хвилі демократизації С. Хантінгтона.
- 48. Класифікації політичних режимів та індекси демократії.
- 49. Феномен гібридних політичних режимів.
- 50. Рейтингові та експертні соціологічні інструменти для порівняльного аналізу трансформацій.